HELSOVÄNNEN

Årg. 6. 1891. **Annonsbilaga.** N:r 17. 1 Sept.

Annonspris: 30 öre för finstilsrad (utl. annonser 40 öre).

Skandinaviska Jernsängsfabriken

(Hj. Meyerson)

Stockholm, S.

Kontor: Skeppsbron 44. **Allm. Telefon 104 93.**

Tillverkar såsom specialitet **Jernsängar för Sjukhus, Lasaretter och Kaserner** af olika modeller och bästa materialier till de billigaste priser.

Kostnadsförslag upprättas, och nya modeller förfärdigas på begäran.

Dessutom tillverkas äfven alla sorters vanliga Jernsängar, hvaraf lager ständigt finnes.

OBS! Resårbottensängar (Fällsängar) 190×75 cm. af jernhörn med gjutna hörn.

(70)

De finaste och smakfullaste **Visit-korten** erhållas ovilkorligen **billigast** hos **John Fröberg, Finspong.** Ständigt omvexlande nyheter. **Agenter antagas.** ***Rikstelefon.*** (67)

Reformskor

för Herrar, Damer och Barn.

Drägtreformföreningens hygieniska och erkändt formfulländade skor, hvilka återgifva fötterna deras naturliga byggnad och äro de mest behagliga och minst tröttande, förfärdigas af undertecknad, som för dessa skodon erhållit prisbelöning af nämda förening. Den som försökt dessa skor föredrager dem framför alla andra skodon med onaturliga former. Normalskor efter professor Jægers system tillverkas äfven. Allt arbete utföres omsorgsfullt och af bästa material.

52 Drottninggatan 52, Stockholm.

(9) **Högaktningsfullt, P. G. Pettersson.**

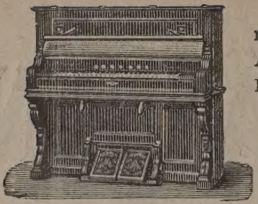

De **bästa orglar,** solida, eleganta — i musiken oöfverträffade — hvilka i täflan med C. A. V. Lundholms och Skandinaviska fabrikens erhöllo **1:sta pris** vid utställningen i **Norrköping.**

Illustrerad priskurant gratis.

K. A. Anderssons Orgelfabrik,

(81) **Holländaregatan 11, Stockholm.**

---

till desinfektion af luftvägarne vid Snufva, Hosta, Halsfluss, Struphufvud- & Lungtuberkulos, Difteri och Katarrala sjukdomar.

Uti »Helsovännen» n:r 2 för 1890 läses under Läkareråd mot snufva:

»Till inandning genom näsan kan äfven begagnas apotekare *Litströms* i Falun **Inhalator,** som innehåller ett helsosamt och ofarligt antiseptiskt medel, hvilket vi själfva en tid pröfvat.»

Säljes i *Stockholm* hos C. F. Dufva, Drottninggatan 41, Louise Blomberg, Västerlånggatan 39, Elin Edlund, Drottninggatan 63, Fru O. Stråle, Drottninggatan 6, J. Pettersons Cigarraffär, Stora Badstugatan 36 A, Adolf Fredriks, Allmänna och Södra Tidningskontoren I *landsorten* i flera Apotek, Parfymeri-, Ekiperings- och Cigarraffärer.

☞ Sändes franko mot kr. 1,10 i frimärken.

Apotekare Axel Litström, Falun.

Äkta **COLLODIN.** *Tillförlitligaste* och af **Tusentals personer** *bepröfvadt* medel mot **liktornar, vårtor, hudhårdnad** och **nageltrång.**

Obs. alltid denna inregistrerade etikett som garanti för varans äkthet.

Intyg: Undertecknade, som användt Herr Axel Litströms Collodin mot Liktornar och Kylknölar, ha funnit medlet fullt motsvara sitt ändamål, och kunna det derföre hos enhvar till det bästa rekommendera. Åmål den 3 Maj 1886.

J. G. Geijer. *A. Ljungberg,* Rådman.

Undertecknad, som varit besvärad af en mängd vårtor, har genom användandet af »Collodin» från Apotekaren Herr Axel Litström i Falun, blifvit från dem helt och hållet befriad; hvarföre jag omnämda medel hos enhvar till det bästa rekommenderar.

Motala & Nykyrke d. 27 Aug. 1886.

August Axén,
Handlande.

Obs.! Samma återförsäljare som Litströms Inhalator.

☞ Mot kr. 1,20 i frimärken franko inom hela Sverige.

(82) **Axel Litström,** Falun.

Neuenahrer Sprudel

Säsong 1 Maj till 15 Oktober.

Litionhaltiga, alkaliskt-muriatiska bad. Erkändt bäst verkande vid kronisk mag- och tarmkatarr, lefversvulster, fettlefver, gallsten, katarr i luftvägarne, njur-, blås- och kvinnosjukdomar, njurgrus, reumatism, gikt och sockersjuka. Icke försvagande, utan stärkande och därför särskildt att rekommendera för svaga och blodfattiga pat. — Blott kurhotellet, som ligger midt emot anläggningen, står i direkt förbindelse med baden och läsesalongen. — Prospekter gratis. (Wald. Jac. ✕ 12) (30)

HELSOVÄNNEN

TIDSKRIFT FÖR

ALLMÄN OCH ENSKILD HELSOVÅRD.

Årg. 6. UTGIFVARE N:r 17.

1891. D:r E. W. WRETLIND. 1 Sept.

Pris i Skandinavien: 2 kr. 50 öre för helt, 1 kr. 50 öre för halft år.

Innehåll: Vägledning för smittrening af d:r J. G. Ditlevsen. — Sjukliga rubbningar i vår huds utseende och förrättningar (Forts.) — Något om hvilan. — Medel mot sömnlöshet. — Dödlighet och dödsorsaker i Stockholm 1890. — Tuberkuloskongressen i Paris. — Den sjunde mellanfolkliga hygieniska kongressen. — Smärre meddelanden: Ett fall af medfödd tuberkelsjukdom hos kalf; Influensans bacill. — Breflåda. — Annonser.

Vägledning för smittrening.

Af med. d:r J. G. Ditlevsen (Köpenhamn).

(Efter »Nordisk Lommebog for Læger» för innevarande år.)

Smittrening af rum, vagnsrum, skeppsrum o. d. kräfver alltid, såsom oundgängligen nödvändig förberedelse, kraftig och grundligt genomförd förnyelse af luften genom alla till hands varande ventilationsmedel. Därpå kan man fylla rummet med en smittdödande gas. Härtill kan man icke längre med trygghet bruka svafvelsyrlighet, emedan detta medel alltid är opålitligt och ofta fullständigt värdelöst.* Däremot är klorgasutveckling ett jämförelsevis pålitligt medel. Detta sker genom användande af klorkalk. Ännu säkrare är kanske bromånga, men då det icke ännu föreligger afslutade undersökningar om, i huru stora mängder den måste utvecklas i ett rum för att säkert döda de mest seglifvade mikroorganismer, kan man icke för närvarande säga något bestämdt därom. Det bör tilläggas, att om man

* Hos oss bruka ännu helsovårdsnämderna svafvelrökningen, hvilken enligt kemisters mening kan vara ganska verksam, om blott *samtidigt* mycket vattenånga utvecklas i rummet. *Red.*

skall vänta verkan af dessa gasarter, måste det ifrågavarande rummet, liksom vid svafvelrökningen *tillstängas så noga som möjligt* (därigenom att man på ett eller annat sätt hopkittar eller öfverklistrar alla springor och otätheter) *och före rökningen fyllas med vattenånga*, enär dess närvaro är en nödvändig betingelse, för att de ifrågavarande gasarterna skola kunna utföra sin dödande inverkan på smittämnena. Under rökningen får naturligtvis ingen tillåtas att inkomma i rummet.

Till och med de grundligaste rökningar kunna likväl icke anses såsom fullt säkra; bruket af dem bör därför inskränkas till rum, hvars väggar icke tåla de i det följande omtalade tvättningarna, eller till föremål, som af ett eller annat skäl icke kunna smittrenas på annat sätt, t. ex. stoppade möbler, som äro för stora för att kunna smittrenas i smittreningsugn. Alla rum, hvilkas väggar, golf och tak tåla det, böra därför efter föregående genomluftning smittrenas utan rökning, endast genom tvättningar med smittdödande lösningar. Och i hvarje rum, som, på grund af att några af dess väggytor icke tåla sådana aftvättningar, först behandlats med rökningar, böra alltid efter rökningen alla ytor, som tåla det, särskildt allt träverk, först noga tvättas med vatten, och, sedan de torkat, med *sublimatlösning* (1 del på 1,000 delar vatten; då i det följande talas om sublimat, menas alltid denna styrka), eller med *karbolsyra* i 2—5 procenthaltig vattenlösning, eller med *klorkalk* i en 5 proc. vattenlösning. Man måste noga tillse, att dessa lösningar intränga i alla fördjupningar och remnor, golfsprickor o. s. v. Om möjligt bör allt det i golfsprickor och andra remnor eller hål samlade dammet och smutsen först utskrapas och uppsamlas i våta klutar, som sedan brännas upp med hela sitt innehåll.

Här, såsom vid all smittrening, måste man afhålla sig från all *torr* afdamning eller fejning, hvarigenom smittämnena spridas i luften. Om man har brukat sublimat till aftvättningen, måste man $^1/_2$ timme efteråt åter aftvätta noggrannt med rent vatten, för att borttaga resten af det giftiga sublimatet. Sublimat får *icke* brukas, om det icke kan borttagas efter slutad smittrening genom aftvättning eller på annat sätt. Till sublimatlösningen får icke användas någon spann, som sedan nyttjas till dricksvatten. — Vid hvitlimmade, målade eller tapetserade ytor anses det ofta mest betryggande att förnya öfverdraget på dem (genom ommålning eller nytapetsering); detta är också riktigt, men härvid måste blott erinras, att en blott och bar förnyelse på dylikt sätt kan blifva farlig genom påföljande afslitning, i det att de då blott täckta, men icke alltid dödade smittämnena åter kunna komma fram. För att förebygga detta, bör man alltid först företaga en grundlig aftvättning af de ifrågavarande ytorna med karbolvatten

eller sublimat, men här liksom alltid med åtföljande borttagning af sistnämnda ämne med vatten.

Efter aftvättningen bör rummet om möjligt få stå med fullt genomdrag i minst en vecka, innan det åter användes. Ofta finnes det ytor, isynnerhet tapetserade, som hvarken tåla rökning eller smittrenande tvättningar. För sådana kan anbefallas *afgnidning med färskt rågbröd.* Af skorpan utskäras, hälst med en i eld renad knif, skifvor uti ungefär 6 tums kvadrat, så att på insidan af skifvan behålles ett tunnt lager af mallen (inkråmet). Med sådana skorpor, hvars malle-sida vändes mot den yta, som skall renas, afgnides ytan 2 eller 3 ggr. Genom tillförlitliga försök har man utrönt, att på sådant sätt borttagas bakterierna rent mekaniskt både säkert och fullständigt, och det är därföre en metod, som alltid och öfverallt kan användas och förtjenar all uppmärksamhet.

Smittreningar af den sjukes uttömningar (exkrementer, urin, upphostningar). Klorzink är för detta ändamål alldeles overksamt och bör därför aldrig brukas. Säkrast är *klorkalk,* 5 proc. *karbolvatten* eller den förut nämnda *sublimatlösningen.* Då emellertid dessa uttömningar ofta innehålla ämnen, som ingå oupplöslig förening med sublimat, är det nödigt att göra ett prof för att försäkra sig om, att det utöfvat hela sin smittdödande verkan. Detta sker genom att i kärlet nedsätta en smal remsa af blankt kopparbleck; om då på $^{1}/_{2}$ timme bildas ett amalgam på kopparblecket, är smittreningen pålitlig, annars måste man tillsätta mera sublimat. Klorkalk strös torr, blandad med sitt dubbla mått torr sand, på uttömningarna i så riklig mängd, att de täckas fullständigt; eller också användes den i en 4-proc. lösning.

Lik af smittade personer tvättas icke, utan inhöljas i lakan, doppade i sublimatlösningen eller i 5 proc. karbolvatten eller i 4 proc. klorkalklösning. *Möbler* tvättas, för så vidt de tåla det, liksom väggytor, med en af de nämnda lösningarna; stoppade möbler böra smittrenas med ånga (se nedanför) eller, om så icke kan ske, med klorrökning och påföljande genomluftning i drag under 3—4 veckor på ett torrt ställe. Tillika böra öfverdragen på dem noggrant borstas med en i 4—5 proc. karbolvatten doppad borste.

Den sjukes smutsiga gång- och sängkläder få aldrig förvaras torra, tills de tvättas, utan böra, om de tåla det, utkokas i vatten eller åtminstone blötas i en riklig mängd sublimatlösning eller 2 proc. karbolvatten eller 2 proc. klorkalklösning under minst 4 timmar och därpå läggas i vatten, tills de tvättas. Det samma gäller för alla till vanlig aftvättning använda svampar och dukar, för så vidt som de icke äro så värdelösa, att de hellre må brännas upp.

All torr afdamning af kläder, möbler, gardiner o. s. v. bör förbjudas, då smittämnena därigenom blott flyttas d. v. s. utspridas i luften.* All *stänkning* i rum med olika lösningar har på det högsta någon betydelse för lukten; egentligen smittrenande verkar den icke. Det samma gäller alla rökningar, som utan fara kunna företagas i rum, där den sjuke ligger eller människor färdas. Insättandet af utbrända träkol i rummen verkar icke heller i minsta mån smittrenande och är därför gagnlöst. Alla smittfarliga saker, hvilkas ringa värde tillåter det, t. ex. damhanddukar och tvättdukar, allt simpelt stoppningsmaterial eller fyllning bör uppbrännas.

Smittrening af kläder, sängkläder, täcken, madrasser, gardiner, stoppade möbler o. s. v. Härtill användes — om de icke tåla uppblötning i en af de nämnda smittdödande lösningarne, med åtföljande tvättning i vatten, såsom ofvan angifvits, eller utkokning med vatten med åtföljande tvättning — hög värme (omkr. 100° C.) i en smittreningsugn. Härvid måste dock påminnas om, att detta medel endast är pålitligt mot de på ytan varande smittämnena. Dessa persedlar böra därför alltid utbredas i ugnen så, att värmen kan påverka alla deras sidor, (de få alltså icke rullas eller vikas samman i packor). Dynor, madrasser och kuddar kunna icke renas på detta sätt, utan fyllnaden måste uttagas och renas för sig genom kokning, om detta låter sig göra, och deras öfverdrag för sig. Varupackor, böcker och tjockare kläder (pelsar, nattrockar, vadderade frackar o. s. v.) kunna därför alls icke renas i äldre, endast med *torr* värme verkande smittreningsugnar. Lyckligtvis hafva nyare undersökningar ledt till ett särskildt, fullt pålitligt sätt för värmens användande, hvarigenom den kan genomtränga t. o. m. packor af betydlig tjocklek, nämligen genom *strömmande, het vattenånga.* Ett allmänt och utbredt bruk af de härtill tjenliga apparaterna (desinfektionsugnar) är därför en särdeles nödvändig sak.**

Personer (sjuksköterskor o. s. v.), som hafva haft så mycket att göra med de sjuka, att smittämnet måste antagas häfta vid dem, böra naturligtvis först och främst sörja för, att deras kläder och saker smittrenas på ett af de angifna sätten. Tillika böra de helst noggrannt tvätta hela sin kropp med 2 proc. karbolvatten eller klorkalk-

* Detta torde få gälla endast, för såvidt afdamningen sker inne i rummen, i förstugor, trappor eller på trånga gårdar. Ty sker afdamningen (genom vädring, piskning etc.) på tillräckligt öppna och fria platser, så kan och får man räkna på den friska luftens och solljusets förmåga att småningom döda alla sjukdomsalstrande bakterier. *Red.*

** Då dessa dyra ugnar eller apparater icke kunna skaffas annat än till städer, sjukhus eller andra sjukvårdsanstalter, är det af intresse att enligt en uppsats af d:r Hogner i sista numret af Eira smittrenande apparater kunna hvar som helst improviseras af förståndiga personer. Vi återkomma härtill. *Red.*

lösning af samma styrka och därpå taga ett varmt bad. Det samma gäller den sjuke själf efter fullständigt tillfrisknande.*

All *renlighet* i de minsta småsaker är en hufvudbetingelse för hvarje smittrening, men t. o. m. den grundligaste tvättning med endast vatten är icke ett smittdödande medel, ty därigenom kunna endast på ytan varande smittämnen borttagas; men inga sådana dödas däraf, lika litet som de smittämnen, hvilka ligga i sprickor och fördjupningar — hvaraf äfven den glattaste yta har många nog — kunna därigenom säkert borttagas.

Man får hoppas, att de undersökningar rörande de olika smittämnena, som nu öfverallt med ifver bedrifvas, skola föra till upptäckande af särskilda smittreningsmedel mot de olika smittämnena, ett antagande, för hvilket redan icke så få erfarenheter tala; att meddela dessa här skulle dock vara förhastadt.

Det är klart, att den olika förmågan hos olika föremål att tåla de olika smittreningsmedlen utan att förderfvas eller skadas bör tagas i betraktande, och att ofta många föregående försök erfordras. Här må endast anmärkas, att saker af skinn, läder och saffian icke tåla smittrening genom ånga.

Slutligen vill jag uttryckligen anmärka, att de här nedskrifna anvisningarne blott gälla i allmänhet. Under särskilda förhållanden och vid särskilda sjukdomar måste de naturligtvis tillämpas på olika sätt, liksom också då särskilda, här icke omtalade förhållningsregler kunna blifva nödvändiga.

Sjukliga rubbningar i vår huds utseende och förrättningar.

(Forts. från sid. 235).

Hudens likformighet, jämnhet och skönhet kan lida afbräck också genom andra slags upphöjningar än de förut omtalade finnarne. Vi hafva sådana rubbningar vanligast under form af *valkar, liktornar, vårtor* och *frostknölar.* Dessa må nu här i korthet afhandlas.

Valkar äro förtjockningar af öfverhuden (epidermis) med samma hornartade, nerv- och kärlfria väfnad som denna har. De äro vanligen aflånga, till färgen gula och kunna nå en tjocklek af 2—5 millim.; de äro mot kanten dock tunnare. De uppstå nästan alltid genom längre tids ofta upprepadt hårdt eller ovant tryck på huden,

* Förf. torde här begära mer än nödigt är. Ty ensamt ett bad med såptvättning måste anses tillfylles att rena kroppens yta. *Red.*

synnerligen då den tryckes mot underliggande ben, alltså genom mekanisk retning; mera sällan frambringas de genom kemisk retning af lut, syror o. s. v. De höra så att säga normalt till hälen och fotbladets främre del, där stödjepunkterna vid gåendet (trampytorna) finnas. Hos grofarbetare finnas de regelbundet äfven inuti händerna. Hvarje yrke, där tryck öfvas på en viss kroppsdel, har sina speciela »yrkes-valkar». De utgöra ett slags skydd mot trycket för läderhuden, men de göra det motsvarande hudpartiet mindre finkänsligt, hvarjämte de genom sprickor, som ofta gå ända in till läderhuden, kunna blifva smärtande. — Valkar borttagas lätt genom uppmjukning och afskalning. Enklast sker uppmjukningen genom varmt vatten eller vattenånga t. ex. i varma bad, genom vattenomslag under vattentätt tyg o. s. v. Ännu lättare sker uppmjukningen genom alkalier (soda, pottaska), som kunna användas i bad eller såsom lut till omslag, eller genom syror (ättiksyra, salicylsyra), om hvars användning vi strax skola närmare yttra oss med hänsyn till liktornarne. I mån efter som valkarne uppmjukas, afskalas de med knif eller rifvas loss.

Liktornar äro äfven icke annat än en förtjockning af hudens epidermis; men förtjockningen inskränker sig till en *liten* fläck, och i förtjockningens midt sitter en liten central vertikalt ingående tapp, den s. k. roten, som dock snarare bör kallas axeln, stjälken eller kärnan. Vid mikroskopisk undersökning visar det sig, att i denna axel, som består af tätt hoppackade epidermis-celler, alla hudens papiller äro förtvinade och läderhuden starkt förtunnad; ja, den kan till och med vara alldeles genombruten. — Förklaring till liktornarnes byggnad är att söka i deras uppkomst-sätt. De uppstå nämligen genom hudens klämning på en liten fläck mot ett under huden varande benutsprång. Kärnan motsvarar stället för det starkaste trycket. Däromkring är öfverhuden mindre förtjockad; men läderhuden är mer eller mindre inflammerad samt därigenom särdeles öm. Inflammationen kan också sprida sig till det under liktornen varande benets benhinna. Den kan där medföra varbildning, ja vid vanvård också brand i benet.

Liktornar uppstå aldrig »af sig själfva» utan alltid genom yttre tryck, därföre oftast på fotens öfre och yttre sidor genom illa sittande eller för trånga skodon. Vanligen är det lilltåns eller stortåns utsidor, någongång insidan af en tå, som utsättes för skomakarens åverkan genom skodon, som äro för smala (spetsiga) vid tårna, eller hvilkas sulor hafva en helt annan fason än fotbladet. Sådana illa formade skodon framkalla liktornar, äfven om de äro jämförelsevis rymliga. Liktornar mellan tårna uppstå genom att tårna klämmas mot hvarandra. Undantagsvis kan man få se liktornar äfven på händerna,

t. ex. på högra handens långfinger genom pennskaftets tryck mot detsamma. Genom ömheten, som ökas vid fuktig väderlek, kunna liktornarne medföra svåra plågor för sin ägare, ja göra gåendet nästan omöjligt. Och dock är det så lätt att befria sig från detta gissel!

För att få bort liktornar måste man ovilkorligen behjärta den gamla medicinska vishetsregeln: »upphäf orsaken, så upphäfver du verkan» (sublata causa tollitur effectus). Den, som icke vill rätta sig därefter, kan väl för tillfället få bort en liktorn, men den kommer snart igen. Alltså, först och främst riktigt formade skodon; inga fruntimmersfasoner på dem, så att högerskon går lika bra på vensterfoten som tvärtom; dylika skor må göras åt narrar, men icke åt klokt folk. Är fasonen riktig, så är icke svårt att få skodonen rymliga nog; de kunna då sitta efter foten utan att hvarken glappa eller klämma. Men i annat fall *måste* de vara orimligt stora, ifall de icke skola klämma på något ställe. Vill man, såsom stundom sker, förekomma skodonens tryck på liktornen genom ringar af läder eller filt eller plåster, så måste skodonen vara desto rymligare. Dylik hjälp är naturligtvis också blott en tillfällig lindring. — För att bortskaffa redan uppkomna liktornar måste man begagna knif eller frätande medel. Skärandet af liktornar sker säkrast och lättast, sedan de blifvit uppmjukade genom ett långt varmt fotbad eller förut pålagda värmande omslag eller plåster (gummiplåster, tvålplåster). Vid bortskärandet af liktornen utgör den vertikala, djupgående kärnan den största svårigheten; men med lämpligt formade knifvar låter det sig dock lätt göra af en något öfvad hand att bortskaffa den utan blödning. Den lilla talang, som erfordras för en sådan operations delikata utförande, har emellertid föranledt uppkomsten af s. k. liktornsoperatörer och operatriser, hvilka dock icke innehafva någon hemlig konst. Härmed vare emellertid icke förnekadt, att en illa gjord liktornsoperation med oren knif eller orena händer eller på en oren fot kan orsaka en lokal pinsam inflammation, ja till och med blodförgiftning samt död. För att förhindra detta, bör en vid dylik operation möjligen uppkommen blödning stillas genom lapisstift eller antiseptiska medel. — Med frätande medel låta liktornar i allmänhet lätt och ofarligt aflägsna sig. Två välkända sådana medel äro *ättiksyra* och *salicylsyra*, hvilka ofta säljas såsom hemliga eller patenterade liktornsmedel. Ättiksyran användes såsom den fås på apoteken till pensling på liktornen morgon och afton några dagar å rad. Däremellan skyddas liktornen genom ett pålagdt tunnt lager af ympvax. Härigenom uppmjukas liktornen, hvarefter den bortfaller eller lätt borttages. Salicylsyra användes löst i kollodium (1 del syra på 10 delar

kollodium) till pensling såsom nyss sades eller såsom salicylgutta-perkamull, som pålägges.

Innan vi lemna liktornarne för att gå vidare må som hastigast nämnas om ett annat slags *tornar,* hvilka äfven förekomma under namn af *hudhorn* såsom en mycket både sällsynt och egendomlig bildning. De äro hornlika utväxter af öfverhuden, hvilka icke framkallats af tryck. De äro till formen vanligen tjocka, korta, cylindriska eller oregelbundet pyramidformiga med aftrubbade ändar, flera stående tillsammans; men stundom stå de enstaka, få en längd af flera centimeter, en diameter af en till två centim. och förete en vriden form samt längs med fårad yta; färgen är gulgrå eller brun. Under denna skepnad likna de verkliga horn. En person med dylikt horn t. ex. midt i pannan (exempel därpå finnas) erinrar ovilkorligen på ett egendomligt sätt om vår slägtskap med hornboskapen. Dessa horn äro dock på alla sätt ofarliga och kunna lätt genom operation aflägsnas. Så bör ock ske, ty det har visat sig, att annars i en åttondedel af fall de öfvergått till hudkräfta (epitelial-kancer).

Vårtor är en ganska vanlig och känd nybildning i huden. De äro mer eller minde rundade, hampfrö- till ärt- ja bön-stora nybildningar, som stå enstaka eller hopvis. Deras yta är i början glatt, men blir ofta, då de åldras eller förstoras, trådigt uppluckrad, så att de nästan likna en grof borste. De få då äfven en mörkare, ja svartgrön färg. Någon gång äro de medfödda, i hvilket fall de äro mörkfärgade, släta, samt hårbeklädda. — Vårtorna bestå af förstorade hudpapiller med därå förtjockad öfverhud och däri förstorade kärlslingor. Då de afslitas eller afskäras, uppstår därföre en ej obetydlig blödning. Vårtorna uppträda mest hos yngre personer, antingen långsamt eller på en gång, vanligast å händerna, mera sällan i ansigtet eller å fötterna. De kvarstå i regel under lång tid, men kunna äfven hastigt försvinna utan känd orsak, hvilket gifvit anledning till åtskilliga s. k. sympatikurer mot denna ofarliga men missprydande hudåkomma. Då vårtor förekomma mest hos dem, som hafva grofarbete med sina händer eller — såsom t. ex. barn — utan hänsyn handtera hvad som helst, synes yttre retning å huden framkalla vårtorna, om än en särskild disposition är påkallad. En och annan har i senare tid trott sig hafva funnit en slags hudsvamp vara orsak till dem, men detta är icke ännu säkert bevisadt.

En särskild form af vårtor äro *gubb-* och *gumm-vårtor,* som uppträda hos äldre personer. De äro låga, platta, breda (ända till 1 cent. och mera), på ytan tämligen släta men i omkretsen oregelbundna samt mer eller mindre mörkfärgade. De sätta sig helst bak i nacken på ansigtet eller på ryggen; de innehålla nästan endast

öfverhud, föga papiller. Icke så sällan utvecklar sig utur dem hudkräfta.

Vårtor låta lätt aflägsna sig på mekanisk eller kemisk väg, i fall de förekomma blott enstaka. Man kan låta läkaren skära bort dem och bränna fästet med lapis eller annat frätmedel. Vill man icke underkasta sig denna lilla operation, kunna de frätas bort med rykande salpetersyra, kromsyra, ättiksyra, kaustikt kali eller lapis. Vid bruk af de fyra förstnämnda må man varsamt bestryka vårtan med en träpinne, som doppas i medlet, så att det frätande ämnet icke flyter ikring på den friska huden. Lapispennan är mindre farlig; däraf bildas vid påstrykning svarta skorpor, som bortskaffas, hvarefter ny bränning sker, till dess vårtan är borta. — Såsom folkmedel mot vårtor användes saften af murgröna, fikonträd, sprängört (Cicuta virosa) och skelört (Chelidonium). Ja, äfven duf- och getträck få någon gång göra tjenst. Men alla dessa medel äro föga verksamma, och de senast nämnda torde få räknas till sympatikurer. Dit hör ock att söka öfverflytta vårtorna på — lik genom att smeka liken med den vårtklädda handen. — Emellertid äro vid mycket utbredd vårtbildning utvärtes medel otillräckliga eller åtminstone besvärliga att använda. En uppmuntran är dock den erfarenheten, att när några vårtor blifvit bortfrätta, så följa ofta de andra efter af sig själfva och försvinna på ett riktigt mystiskt sätt. Anmärkningsvärd är äfven den erfarenheten, som läkare på allra sista tiden gjort, att vårtor kunna bekämpas genom *invärtes* bruk af arsenik i ganska liten dos. Detta medel brukas föröfrigt med framgång äfven mot vissa andra slags hudsjukdomar.

På huden förekomma ibland, helst å själfva bålen, förstorade ut- och omvända *talgkörtlar*. De presentera sig såsom en mjuk, säckformig, mot fästet vanligen smalare, slät utväxt. Deras längd (höjd) är $^1/_2$ à 1 centim. De kallas ofta af sin ägare »vårtor», men äro en helt annan slags bildning. De kunna vanligen lätt bortskaffas genom hård omknytning vid fästet med en stark fin tråd. De förvissna, skrumpna och bortfalla, då de sålunda beröfvas sin näring. I andra fall kunna de bortskäras eller afklippas.

Frost- eller *kylknölar* är icke annat än förtjockningar i huden, hvilka äro en följd af den inflammation, som alstrats genom en längre tids eller genom flera gånger upprepad afkylning af densamma. Då vi förut i år (sid. 58 o. 59) beskrifvit desamma och deras behandling, behöfva vi nu icke längre uppehålla oss vid dem utan hänvisa läsaren till n:o 4 d. å.

Utom de nu afhandlade mera hvardagliga formerna af sjukliga bildningar på eller i huden, hvilka störa dess släta yta och vackra

utseende, finnas många andra mera ovanliga, hvarpå vi dock icke i tidskriften kunna ingå, enär vi icke afse att skrifva en hel lärokurs i det vidsträckta ämne, som heter hudsjukdomarne. Vi omnämna alltså blott här till sist *kärlsvulster*, som oftast äro medfödda, *papill-svulster* (papillomer), som oftast bero på venerisk smitta, *bindväfs-svulster* (fibromer), *fettsvulster* (lipomer), *cystor* (säckar med halfflytande innehåll), *hudtuberkler* (lupus), *hudkräfta, spetälska* i huden, *underhuds-svullnad* (elefantsjuka). Ännu flera andra, ehuru mycket sällsynta former af nybildningar i hudens olika lager finnas.

Hudens utseende rubbas och skämmes föröfrigt äfven genom åtskilliga sjukdomar däri, som medföra förstörelse i större eller mindre grad af öfverhuden samt läderhudens ytligaste lager (s. k. *utslag*). En del sådana sjukdomar bero på kända hudparasiter. Till dessa och några andra af de vanligaste s. k. utslagen skola vi återkomma.

Något om hvilan.

(Efter Svenska Dagbladet.)

Den bekanta tyska läkaren Karl Werner, känd som specialist på nervsjukdomarnes område, har för en tid sedan uttalat åtskilliga tankar om sömnen, tröttheten, hvilan och annat dithörande, som säkert kan intressera våra läsare att höra.

— Om vi, säger nu d:r Werner, t. ex. befinna oss på en besvärlig fotvandring en het och tryckande sommardag, så märka vi säkert, att vår gångkraft så småningom sviker oss, med ett ord att vi tröttas. Innan vi åter kunna tänka på att fortsätta vår färd, är därför hvila af nöden, och vi söka också sådan å en sten bredvid vägen, å dikesrenen eller i lyckligaste fall i skuggan af någon hög buske eller ett träd. — Och hvad sker? Jo, efter en kort stund känna vi oss krya nog att åter anträda färden på den soliga, dammande vägen.

Hur är detta möjligt, och hvad har nu försiggått inom vår organism? — —

Musklerna i vår kropp eller verktygen för våra rörelser äro närmast att förlikna vid de af människohand och eftertanke skapade maskinerna. Dessa våra muskler sättas i rörelse af en massa sinnrikt inredda kemiska verkstäder. Under konstant arbete bilda nu dessa verkstäder af blodets beståndsdelar komplicerade kemiska produkter i muskelväfnaden, som sedan likt ett magasineradt driftkapital komma musklerna och kroppen till godo, när så påfordras.

Genom skrämsel eller dylikt omsättes t. ex. detta magasinerade arbetskapital i lefvande kraft — ofta äfven genom frivillig kraftansträngning — och ger oss den erforderliga spänstighet, som för tillfället är af nöden. Vid fortsatt kraftansträngning förbrukas naturligtvis alltmer af detta magasinerade kapital, och de genom denna vexling uppkomna produkterna samla sig i viss mängd i kroppens väfnader likt askan i en brinnande ugn. Men den hvila, som häraf blir en följd,

göres äfven den till föremål för nytta, i det de kemiska verkstäderna i kroppen, som vi nyss häntydt på, nu gripa sig ännu mera an med att dels stärka förrådet, dels äfven att eliminera (utsöndra) den genom musklernas arbete uppståndna »askan». Detta sker genom det i kroppen utgrenade kapillärnätet samtidigt med att nytt spänstighetskapital tillföres musklerna. Endast obetydligt lång tid erfordras nu till allt detta. Snart är maskinen åter upphettad och arbetet kan på nytt taga vid, så att vi med stärkta krafter igen kunna fortsätta vår marsch. — —

Hvad som här gäller för våra rörelseverktyg gäller äfven för vårt andliga lifs mekanism. All vår andliga verksamhet såsom känseln, synen o. s. v., är beroende af ett förhållandevis tunnt lager grå hjärnsubstans, hvilken, likt ett skal, inhöljer hela hjärnan. I denna våra tankars verkstad kan man nu med mikroskopets hjälp lätt spåra en otalig mängd af de minsta och de mest olikformade små kroppar, de s. k. gangliecellerna. Huru dessa verka i alla sina andliga processer, därom veta vi ännu ej något med visshet, och du Bois Reymond har rätt, då han här söker lifvets högsta gåta. På goda grunder tror man sig dock hafva funnit, att arbetet här i hufvudsak tillgår såsom vid muskelkraftens nydaning, i det att gangliecellerna ha till uppgift att alstra ett så att säga andligt driftkapital.

Liksom alla andra organ i vår kropp blott förmå att utföra sina funktioner en viss tid, så kan ej heller vår hjärna arbeta utan vissa uppehåll. Skola nerverna kunna förblifva vid god arbetsförmåga, så fordras härtill i första rummet att tillräckligt med näring tillföres desamma samt därjämte äfven hvila. Denna sist nämnda faktor är det, som man i dagligt tal kallar sömn.

Sömnens stora betydelse för hela organismen hafva vi bland annat att söka däri, att hon dels nedpressar nervsystemets arbete till ett minimum under åtskilliga timmar dels äfven skaffar hjärncellerna behörig spänstighet.

Huru härmed förhåller sig se vi bäst genom att observera det dagliga lifvet omkring oss. Se t. ex. på en frisk människa. Huru lifskraftig och verksamhetsdådig synes hon ej i regeln efter sin sömn, under det att en människa med skadadt nervsystem motser softiden med ofta nog tydliga tecken till obehag — ja, fruktan. Det är sömnlöshet, som en dylik person lider af, en sjukdom, som närmast, för att ej säga uteslutande, beror på felaktigheter — medfödda eller själfförvållade — i nervsystemet.

Vända vi oss nu till sömnens yttre uppträdande, så är densamma icke så mycket att betrakta såsom ett förminskande af retelsen på nerverna som icke mer direkt af retelsen på de nervösa centralorganen i hjärnan och ryggmärgen.

En sofvande människa befinner sig i ett tillstånd, som fullständigt motsvarar det, i hvilket ett djur befinner sig, sedan man beröfvat det dess hjärna. Under det att reflexrörelserna nästan fullständigt försvinna, äga de rent anatomiska förrättningarna, såsom andningen, hjärtslagen, blodcirkulationen o. s. v. fullständigt sitt vanliga verksamhetslopp. Men själens funktioner hvila djupt slumrande — ja, man kan säga döda. — Är åter sömnen ofullständig och mindre

djup, så kunna nog äfven åtskilliga rent psykiska verksamheter iakttagas, men likväl endast sådana som på ett ansenligt sätt afvika från det vakna psykiska lifvets värf. Dessa afarter af själslifvets förrättningar är det, som vi i dagligt tal kalla drömmar.

Alldeles som i vaket tillstånd uppstå här de bilder, som vi få intryck af, genom ett slags yttre retning. Deras olikhet med verklighetsförnimmelser består endast däri, att de uppträda i det osynbaras eller fantasiens värld. Under drömmarna kommer man till förnimmelser utan bestämda orsaker, till viljeyttringar utan fixerad verkan och till tankeprocesser, som icke alltid svara mot den vakna logikens lagar.

Vanligen utspelas de flesta drömmar vid sömnens slutskede eller inemot uppvaknandets ögonblick och inväfva sig då med verklighetens förnimmelser. Här torde bästa förklaringen sökas till den omständigheten, att man ofta i drömmen har förnimmelser af och tror sig åter upplefva redan långt förut timade tilldragelser, hvari man spelat någon roll.

Vid de försök, som man gjort beträffande nervernas verksamhet har bl. a. den bekante läkaren du Bois Reymond och dennes lärjunge Bernstein funnit och bevisat, att nerverna tröttas mindre fort än musklerna, men äfven att tröttade nerver fordra längre tids hvila än tröttade muskler.

Den dagliga erfarenheten — om man nämligen något ger akt på sig själf — konstaterar snart sanningen af detta påstående. En hvar vet mer än väl, att han ofta under arbetets gång behöfver »hvila ett tag», utan att därför härmed menas, att man lägger sig att sofva. Det är under dessa små raster, som hans muskler få »ta' igen sig». Skola åter »tankarne hvila sig» fordras, som en hvar nog vet, i regeln en längre tid därtill.

Af detta framgår nu en annan ej mindre vigtig omständighet, som särskildt lätt kan iakttagas, om man observerar en grofarbetares sömn, Man har nämligen funnit, att denne på långt när ej behöfver så lång natthvila som den, hvilken uteslutande arbetar med hufvudet. Naturligtvis får dock ej denna sats tagas absolut, utan göra här äfven andra omständigheter, såsom konstitution, temperament och ålder — synnerligast den sistnämnda — sitt till vid afgörandet. Ett dibarn sofver mest hela dygnet om, åtminstone en 16 à 18 timmar i djup sömn. Ett barn på 3 à 4 år sofver redan mindre eller vanligen halfva tiden af dygnet. Till fram emot 16 à 17 år torde en 9 timmars sömn vara af nöden för ernående af tillräckliga krafter. Men efter denna ålder aftager sömnbehofvets storlek ganska raskt i omvänd proportion med åren, och snart blir en sömn på 7, 6 ja 5 timmar tillräcklig att gifva vederkvickelse och arbetsförmåga. Han man slutligen uppnått ålderdomen, inskränkes softiden vanligen till endast 5 à 4 timmar, och synes denna korta softid vara lika för så väl kroppsarbetare som för dem, hvilka sysselsätta sig med intellektuelt arbete.

Man följer visserligen naturens direkta maning, då man väljer nattens timmar till sofvandet. Men det är likväl långt ifrån bevisadt att så är af nöden. Otaliga exempel finnas, som visa, att äfven dagens timmar godt kunna tjena härtill, beroende dels på vana, dels på yrkestvång, t. ex. hos sjömän, nattvakter, bagare o. s. v.

Af läkare och äfven af andra har ofta den frågan behandlats, om det skall vara så vigtigt att »ta' en lur på maten». Härför finnas nu både skäl och motskäl, men vi vilja endast citera följande uttalande af anatomen *Hyrtl* i Wien:

»Jag hade två hundar af samma ålder och lika kroppsstyrka. Dessa fodrade jag med samma slags föda i lika portioner efter att hafva svultit dem i för båda lika lång tid. Tre timmar efter denna måltid blefvo båda dödade och obducerades genast. Hos den ene af hundarne, som jag låtit strax efter måltiden göra en tre timmars promenad i mitt sällskap, fann jag nu två tredjedelar af den intagna födan ligga osmält i magsäcken. Den andre hunden, som fått sofva under vår bortovaro, hade återigen smält all sin mat.»

Medel mot sömnlöshet.

Afhandling af Robert Burdette.

(Amerikansk humoresk, öfversatt för Stockholmstidningen.)

Det som roar mig mest, när jag plågas af sömnlöshet är en liten helsobok, som jag själf kompilerat, och hvari jag antecknat några få — mycket få — af de »osvikliga medel» mot sömnlöshet, hvilka försökts i tusentals — eller kanske det var milliontals — fall. De flesta af dessa fall ha inträffat inom den ordinerandes egen familj eller den trängre vänkretsen, och aldrig ha de förfelat en säker och — behöfver det väl särskildt tilläggas? — ögonblicklig verkan. Se här några af dem!

Ät ingenting under de tre timmarne närmast före sängdags.

Ät en lätt, men närande frukostmiddag strax innan du går till sängs. Naturen afskyr tomrum. (Denna är en af de föreskrifter jag tycker om.)

Läs lättsmält lektyr, innan du går till sängs.

Läs ingenting efter kvällsvarden. Promenera en kvarts mil i fria luften strax innan du går till sängs.

Gå in i ditt rum en timme före sängdags och läs, tills du lägger dig. Låt samtidigt bli att röka.

Om du är rökare, så nedsätter en cigarr nervverksamheten, ända tills du omöjligen kan hålla dig vaken.

Tänk inte alls på att somna. Du fördrifver sömnen genom att åkalla sömnguden.

Tilläggsregler.

Fatta, då du lägger dig, ett fast beslut att somna, så kommer sömnen helt naturligt.

Tag ett varmt bad och stig ur badkaret i sängen

Tag en kall afsköljning med svamp, hoppa därefter i sängen, och du skall falla i sömn, innan du vidrört örngåttet.

Promenera långsamt en half timme i ditt rum.

Ligg på högra sidan med handen under kinden.

Ligg på venstra sidan med hufvudet hvilande på armen.

Drick mjölk. (Detta är enligt min erfarenhet det bästa medlet i hela högen. Mjölken skall skänka dig sömn säkrare än all världens

bromkalium, som endast är illfundighet och styggelse. Mjölkdieten gör, att du sofver icke blott under natten, utan att du känner behof af sömn hela dagen).

Räkna till 1,000. (Jag försökte en natt detta omänskliga experiment. Jag var två eller tre gånger mycket nära att falla i sömn, men blef med ens fullkomligt vaken, då jag kom att tänka på, att jag räknat galet, och så började jag på nytt. Denna kur höll mig vaken en hel natt, under det jag var så sömnig, att jag med möda kunde hålla ögonen öppna. Den vän, som gaf mig denna ordination, befinner sig numera icke bland de lefvandes antal. Det var en kvinna, och som gentleman kunde jag ej bruka våld mot henne).

Hvad är således att göra?

Ja, hvad skall således en sömnlös person göra för att få sofva? Om han äter en lätt frukostmiddag, röker en mild cigarr, läser en timme, promenerar en kvarts mil i fria luften, kommer tillbaka och promenerar ytterligare en kvarts mil i sitt rum, tar en kall afsköljning med svamp, åtföljd af ett varmt karbad, dricker en kanna mjölk, hoppar i sängen, lägger sig på bägge sidor med hufvudet hvilande på ena armen och i andra handen och räknar till 1,000, så blir det i alla händelser snart tid att stiga upp och bereda sig på dagens nervösa anfall.

Emellertid är det ett faktum, att till och med människor, som inbilla sig lida af sömnlöshet, icke på långt när ligga vakna hälften af den tid de tro sig göra det. Då en karl kommer och säger till mig: »Jag har inte fått en blund i ögonen på hela natten», så vet jag, att han ljuger. Naturligtvis inte afsigtligt. Han tror, att han legat vaken hela natten. Det antagliga är, att han icke fick somna förr än två timmar efter det regelbundna klockslaget, och att detta föreföll honom som en hel tidsålder. I själfva verket händer det inte ofta, att en person ligger vaken hela natten i ända. Jag är inte läkare och kan inte läsa upp långa haranger ur medicinska böcker, men jag tror, att folk skrodera mera öfver sina sömnlösa nätter än öfver någon annan svaghet, som utgör ett bihang till arfsynden. Betrakta din egen casus; du mins sista gången du låg vaken hela natten — gör du inte? ,Jo, jag ser på dig, att du gör det. Nå, mins du inte, att du den natten hörde klockan slå 2, och att hon, nästa gång du hörde henne, slog 7? Jo! Jag ser, att du mins det. Detta mysterium på sömnlöshetens område är ett bland de svåraste att förklara.

Dödlighet och dödsorsaker i Stockholm 1890.

Stockholms helsovårdsnämds årsberättelse för 1890 är nu utkommen. Däraf framgår, att hufvudstadens dödlighet sagda år var 19,88 på 1,000 efter folkmängden vid årets början eller 19,51 efter medelfolkmängden. Så ringa dödlighet har vår hufvudstad hittills icke haft, såvidt kändt är, icke heller någon annan hufvudstad förlidet år, (jämför sid. 207). Inom första lefnadsåret var dödligheten 188,70 på 1,000 lefvande (eller 159 på 1,000 lefvande födda). Med undantag af år 1888, då motsvarande siffror voro 184,19 (och 155), har så ringa dödlighet bland späda barn

icke inträffat under de sista 8 åren. Däremot var dödligheten i åldrarna 1—5 år och 5—10 år större 1890 än under de bägge närmast föregående åren. Dessa förhållanden härröra, det förra af den ringa förekomsten af diarrésjukdomar under 1890 års sommar, det senare hufvudsakligast af det större antalet dödsfall i skarlakansfeber samt den vid årets slut uppträdande mässlingen. — Största antalet dödsfall, 459, utgörande 9,77 procent af alla, förekom under december månad, närmast till följd af de då inträffade 70 dödsfallen i mässling; därnäst kommer mars månad med 433 dödsfall = 9,21 procent; lägsta antalet visar juli med 333 = 7,09 procent. I öfrigt var antalet dödsfall ganska jämnt fördeladt under hela året. — Bland *de olika församlingarna* visar sig största dödligheten i Johannis församling med 24,40 på 1,000, därefter kommer Katarina med 20,99, Kungsholms med 19,44 o. s. v. samt sist Jakobs församling med 12,85. Jämföras dessa siffror med föregående årets, synes att dödligheten år 1890 var större endast inom Kungsholms, Adolf Fredriks och Johannis församlingar, men ringare inom de andra sex.

Infektionssjukdomarnes grupp upptager 846 dödsfall motsvarande 18 procent af alla dödsfall och 3,58 döde på 1,000 invånare. Däraf komma på skarlakansfeber 339 (124 år 1889), difteri 117 (113 år 1889), hvartill kan läggas strypsjuka 79 (föregående året 40), kikhosta 88 (39 år 1889), tyfoidfeber 43 samt mässling 73. — Såsom influensa äro 36 dödsfall rubricerade. Utaf 114 dödsfall i barnkolera äro 49 anmälda från allmänna barnhuset.

Andedrägtsorganens sjukdomar förorsakade, såsom vanligt, det största antalet dödsfall, nämligen 1,455, utgörande 30,96 proc. af alla dödsfall och 6,16 på 1,000 invånare. Motsvarande siffror för 1889 voro resp. 1,647, 35,04 och 7,22. De förnämsta sjukdomarne inom denna grupp äro lungsot (med 28,9 dödsfall på 10,000 inv.), lunginflammation (med 16,1) och luftrörsinflammation (med 10,9).

Af *kronisk alkoholism* och *fyllerigalenskap* dogo 1890 29 personer, hvaraf 2 kvinnor, mot 28 år 1889.

Af *våldsamma dödsorsaker* afledo 214, nämligen genom olyckshändelser 109, själfmord 93, mord eller dråp 12, däraf 7 å nyfödda barn. Själfmorden hafva intet föregående år uppträdt med så hög siffra, hvilken motsvarar 39,40 på 100,000, d. v. s. mer än dubbelt mot i rikets öfriga städer och inemot fyra gånger så många som i landsorten. Själfmorden i hufvudstaden visa under de föregående åren af sista årtiondet följande siffror: 1881 30, 1882 60, 1883 52, 1884 42, 1885 70, 1886 52, 1887 46, 1888 70 och 1889 78. De sålunda nästan oafbrutet tillväxande själfmorden tyda på abnorma sociala förhållanden i vår hufvudstad.

Tuberkuloskongressen i Paris.

Denna kongress började den 27 juli och afslutades den 1 augusti. President var prof. Villemin, den kände upptäckaren af tuberkulosens smittosamhet, ehuru han icke upptäckt själfva bakterien, hvilket förunnades Rob. Koch. Villemin öppnade förhandlingarne med ett föredrag om den sista tidens framsteg i tubekulosens bekämpande. — De därpå följande

första föredragen egnade en grundlig kritik åt behandlingen af tuberkulosen med Kochs tuberkulin. Arloing, Robert och Courmont hade vid Lyons institut för experimentel och jämförande sjukdomsforskning gjort ett stort antal experimenter å djur af alla slag. Hvarken såsom sjukdomsbestämmande eller botande medel hade tuberkulinet gifvit dem tillfredsställande resnltat. Hos alla försöksdjuren visade sig kring de tuberkulösa härdarne intensiva blödningar, då de behandlades med tuberkulin. Äfven lokal tuberkulos påverkades föga af tuberkulinet. Försök i förebyggande riktning gåfvo äfven ogynsamt utslag. Endast det resultatet blef kvar, att man i tuberkulinet har ett kraftigt feberväckande medel. I *enskilda* fall visade sig en öfverstånden tuberkulös affektion kunna i viss mån skydda för recidiv.

Bland de olika metoderna att behandla tuberkulosen syntes mesta intresset samla sig kring dem, som användts af doktor Burlureau, öfverläkare vid Val-de Grace-hospitalet samt på La Charité af d:rna Oudin och Labbé.

D:r Burlureaus system består i insprutning af kreosotolja. Kreosoten har länge i Frankrike varit ett mycket omtyckt medel mot lungsot. Men genom inhalationer och invärtes tagen — de tvänne sätt. hvarpå den hittills användts — kunde den enligt B. ej gifvas patienten i den mängd, som var nödvändig. Han har därför infört kreosoten i kroppen medels insprutningar under huden och uppfunnit en apparat, som tillåter honom att införa mycket stora mängder utan olägenhet. Hans insprutningar af kreosotolja, som han begagnar, äro i genomsnitt på 50 gram. Ofta har han gått till 100 och 180 gram om dagen. I enstaka fall har han till och med insprutat 200—220 gram, hvilket representerar doser på mellan 3 och 14 gram ren kreosot. Insprutningarna äro långvariga; de räcka ibland flere timmar, men de äro så godt som fullkomligt smärtfria. Kreosoten går hastigt öfver i blodet och genomtränger alla organen. Alla lungsotspatienter i sjukdomens första stadium kunna, menade B., botas genom en behandling efter denna metod, hvilken varar tre à sex månader. Till och med för patienter på sjukdomens andra stadium är räddning i många fall möjlig. Kreosoten framkallar en snabb förminskning af uppspottningen samt förökning af vigt och krafter. Skadorna i lungan utveckla sig icke vidare, utan de hejdas och ärra sig så småningom. Det är vid denna behandling dock att tillse, att preparaten, hvarmed opereras, äro absolut rena. En olägenhet är, att användningen af kreosot ofta gör huden mycket hård, ja så hård, att insprutningsnålen har svårt att tränga igenom den. I så fall är intet annat att göra än att afbryta kuren en tid, tills huden återvunnit sin vanliga mjukhet.

De af doktorerna Oudin och Labbè på Charité företagna experimenten afse kur genom inandning. Man låter patienten inandas ozon d. v. s. elektriserad syrgas. Den begagnade apparaten är en liten låda, på hvars ena sida finnes ett hål försedt med ett glasrör. Den sjuke sticker detta rör i munnen; elektriciteten sättes i rörelse och inandningen försiggår. Hvarje inandning varar en kvarts timme, och redan efter fjorton dagars behandling visar sig i ögonen fallande förbättring. Dock kan metoden icke användas annat än med patienter i sjukdomens första och andra stadium. Doktorerna Oudin och Labbé förevisade flere patienter, som blifvit fullkomligt botade.

Prof. Lannelongue förevisade 40 patienter behandlade med zinkklorid. Denna behandlingsmetod, som prof. L. den 6 och 7 juli meddelade Académie de Médecine i Paris, och som han kallar *transformation af tuberkulös väfnad,* består däri, att han *i omgifningen* af en bacillhärd, t. ex. en led, körtel o. s. v., insprutar en klorzinklösning om $2^1/_2$—10 procent. Den omgifvande väfnaden undergår i följd däraf genast en förvandling, hårdnar och sätter ett hinder för bacillernas utbredning. Men icke nog därmed, samma väfnad synes vidare återverka på själfva bacillhärden så, att bacillerna dödas eller blifva oskadliga. L. har sedan ett år behandlat 20 sjuka en längre tid, hvilka företett en tydlig förbättring.

För öfrigt har kongressens tid till en mycket stor del varit upptagen af förhandlingar dels om åtgärder mot lungsots-smittans utbredande, dels om upprättande af sanatorier för tuberkulister.

Nästan enstämmigt har man antagit en mängd resolutioner, gående ut på att tuberkulosen måste inordnas bland de smittsamma sjukdomar, hvilka äro underkastade sundhetspolisens reglementen. Det är nödvändigt att smittrena alla föremål, linne, kläder och sängkläder, hvilka tillhört bröstsjuka, och då lungsotssmittan utbreder sig genom direkt öfverförande eller ärftlighet, är det nödvändigt att vakta sig mot den. Hospital böra upprättas med ändamål att mottaga fattiga barn af bevisligt bröstsjuka föräldrar och att uppfostra dessa, hos hvilka man eljest med säkerhet kan vänta, att nöd och elände skola utveckla de nedärfda fröna, så att döden jämförelsevis snart blifver resultatet. Man skall gifva dem en uppfostran, som metodiskt kan utplåna det ohyggliga arfvet. Ett hospital af ungefär denna art har man redan i den icke långt från Paris liggande anstalten i Ormesson.

Kongressen räknade omkring 400 deltagare. — Nästa kongress skall äga rum i juli 1893.

Den sjunde mellanfolkliga hygieniska kongressen.

Vid denna kongress, som hölls i London den 6—11 sistl. augusti, behandlades åtskilliga intressanta och vigtiga ämnen på hygienens område. Vi kunna för dagen här blott i korthet vidröra några af de vigtigaste.

I sektionen för *skolhygienen* framhöll presidenten mr Diggie vigten af statens ingripande i fråga om barnens uppfostran, och att icke blott kunskaper meddelades de unga utan att hela deras intellektuela, moraliska och fysiska utveckling främjades. — D:r Burgenstein från Wien redogjorde för sina omfattande forskningar angående öfveransträngning i skolorna. Han hade kommit till det resultat, att en skollektion aldrig skulle vara längre än tre kvarts timme och städse följas af en kvarts hvila. D:r B:s åsigt vann allmän tillslutning. — Hr Allan Broman, inspektor för den svenska gymnastiken vid Londons goss-skolor, höll föredrag om vigten af gymnastiköfningar, som äfven framhölls af mr White, ordförande i kommittén för fysisk uppfostran vid Londons folkskolor. — Det svenska slöjdsystemet framhölls i ett föredrag af sir Philip Magnus.

I sektionen för *preventiv hygien,* d. v. s. rörande möjligheten att förekomma sjukdomar, gjorde sir Joseph Prayer några märkliga jämförelser mellan förr och nu och påvisade, att ehuru mänskligheten gjort vackra framsteg i detta hänseende, vore man dock långt ifrån det mål, som kunde uppnås. Det vore allmänt erkändt, att en fjärdedel af dödsfallen i England berodde på sjukdomar, som kunde förekommas. Utom det att dessa sjukdomar orsakade 125,000 personers död, åstadkommo de årligen en förlust af öfver 78 millioner arbetsdagar, uppskattade till 7,750,000 pund sterling pr år. Han berörde härefter de faror, som hotade vår tid genom missbruket af alkohol, opium, tobak och andra stimulerande och narkotiska ämnen. Talaren ansåg, att många tusentals lif hade blifvit räddade genom de senaste femtio årens oafbrutna sanitära lagstiftning, trots att okunnighet och envisa fördomar delvis hindrade lagarnes tillämpning; och han vore innerligt öfvertygad om, att en mera genomgående hygienisk lagstiftning och administration under en ansvarig helsovårdsminister skulle ytterligare frälsa tusentals lif.

Därefter höllos föredrag af d:r Cunigham och »inspector general» Lawson om medlen till förekommande af smittosamma sjukdomars spridande från det ena landet till det andra. Karantäner, läkareinspektion och förbättrade sanitära förhållningsregler, yttrade d:r C., vore hjälpmedel för nående af detta mål. Hvad koleran beträffade, så kunde den icke hållas borta från ett land med karantänsanstalter, ty det vore luften, som bure sjukdomsämnena med sig, och dessa utvecklades, hvar de funno lämplig jordmån. För öfrigt uppträdde koleran på ett mycket begränsadt område. Den kunde sålunda åtnöja sig med att göra sig bofast i ett enskildt hus, ja, till och med i vissa, skarpt begränsade delar af ett hus eller fartyg. Dödligheten vore t. ex. ofta större bland mellandäckspassagerarne än bland hyttpassagerarne, hvilket efter all anledning har sin orsak i mellandäckets dåliga inrättning och ventilation.

I *sektionen för bakteriologi* höll sir Josef Lister det inledande föredraget, hvari han framhöll bakteriologiens storartade utveckling under de sista årtiondena genom Pasteur och Rob. Koch. — I denna sektion höll prof. Miller från Berlin ett intressant föredrag om *munnens* baktérier. Under de senaste åren har allt mera den öfvertygelsen befästats, att människans mun måste anses såsom en alstringsplats för många frön, hvilka spela en betydelsefull roll i danandet af kroppsliga rubbningar, och att många sjukdomar, hvilkas orsak är höljd i en hemlighetsfull slöja, hafva sitt ursprung i munhålan. Sjukliga tänder måste i främsta rummet nämnas såsom upphof till de mest olikartade sjukdomar, hvilka ofta taga ett dödligt förlopp, isynnerhet hos barn och svaga personer. Hvilket underbart sammanhang finnes mellan kariösa, d. v. s. genom parasiter angripna tänder och de mest olika organ i kroppen, framgår däraf, att ofta svulster på fingrar och tår försvunnit, så snart en sjuklig tand aflägsnats. Antalet af baciller, mikrokocker och andra organismer, som funnits i munnen på till och med helt friska personer, är förvånansvärdt stort, och likaså listan på de sjukdomar, hvilka genom dem kunna framkallas och under vissa omständigheter verkligen framkallas. Hvilken gifthåla den mänskliga munnen är, visar sig däraf, att sår af nyss använda tandinstrument nästan alltid hafva svullnader till följd. Spotten till och med af friska personer är giftig, och af 111 hvita råttor, på

hvilka insprutades spott från 111 olika personer, dogo alla utom tio. Orsaken är just dessa små organismer, som hopas i munhålan. Sammanlagdt har man i munhålan funnit 22 för människans helsa afgjordt skadliga små organismer, af hvilka några kunna framkalla farliga och dödliga sjukdomar. Vigten af munhålans renhållande framgår af sig själft. Det gäller icke blott att hålla tänderna friska, utan också att förebygga de sjukdomar, hvilka i munhålan hafva sitt ursprung. Vanliga munvatten äro därtill ej tillräckliga.

I denna sektion diskuterades också frågan om *immunitet* d. v. s. oemottaglighet för smittor. D:r Roux från Paris beskref Pasteurs metoder för skyddsympning och försvagandet af smittämnen. Prof. Büchner från München och Metschnikow kämpade om, huruvida det är blodvattnet (serum) eller de hvita blodcellerna (fagocyterna), som i blodet döda smittämnena.

Om *kolerans smittämne*, kommabacillen, diskuterades lifligt. Prof. Hueppe från Prag ansåg Kochs kommabacill såsom den verkliga smittan. Han hade odlat densamma under samma existensvilkor, som den har i kroppen, d. v. s. utestängd från luften i ägghviteämnen. Den visade sig då ingå förening med ägghviteämnen, hvaraf det egentliga koleragiftet uppstod. — D:r Klein från London trodde däremot icke på kommabacillen såsom kolerans upphof. Den fanns icke i alla koleralik; men däremot fanns den stundom vid vanligt diarré. K. hade funnit 8 olika arter af denna bacill.

I *sektionen för alkoholismen* höll sir Dyce Duchworth det inledande föredraget och framhöll, att alkoholhaltiga drycker borde förtäras endast vid måltider och då mycket måttligt. Staten borde ingripa mot missbruket. De, som lede af ärftligt rusdrycksbegär, borde behandlas såsom sinnesrubbade. — Prof. H. Westergaard från Köpenhamn afhandlade nykterhetslagstiftningen i olika länder, skildrade bjärt olyckorna genom dryckenskapens härjningar samt framhöll, att statistiken öfver dödsfall genom alkoholism icke var fullständig. »Harweian Society» hade efter grundliga undersökningar kommit till det resultat, att hvart 7:de dödsfall i London direkt eller indirekt berodde på missbruk af rusdrycker. Tal. förordade Göteborgs-systemet och det amerikanska »high-licence»-systemet, men icke det amerikanska förbudsystemet.

I *afdelningen för demografi* (folkbeskrifning) behandlades *kvinnans äktenskapsålder*. D:r Körösi afhandlade inflytandet af föräldrarnes ålder på barnens lifskraft. Ingen flicka borde få gifta sig före 20 års ålder. Gamla mäns äktenskap med unga kvinnor vore förkastliga, liksom äfven att äldre kvinnor gifte sig med unga män. Kvinnor under 35 år borde ej ingå äktenskap med män öfver 50 år. Barn, lidande af hjärnvattusot, kunde väntas af kvinnor mellan 30—35 år, som gifte sig med yngre män. Män borde i allmänhet ej gifta sig med en kvinna, hvilken var under 20 år; om männen vore 20—30 år, borde de ej ingå äktenskap med en kvinna öfver 35 år.

För *likbränning* uttalade sig sektionen för statshygien nästan enhälligt efter en liflig diskussion. Sir Henry Thompson förordade bränning och genomdref följande resolution: »Likbränning är en rationell hygienisk process, som särskildt förordas vid dödsfall af epidemiska sjukdomar.»

Smärre meddelanden.

Ett fall af medfödd tuberkelsjukdom hos kalf. På ett af de senaste sammanträdena i läkaresällskapet i Wien redogjordes för ett dylikt fall. En drägtig ko dog i lungsot. Det nästan fullgångna kalffostrets *inre* organ visade inga synnerliga förändringar, Endast lefverns omgifning företedde förstorade körtlar. I de ytliga lymfbanorna påvisades däremot talrika tuberkler med central uppmjukning eller förkalkning; i tuberklernas talrika jätteceller funnos enstaka tuberkelbaciller. — Af det anförda framgår alltså: 1) att öfverförandet af tuberkulosen från moderdjuret på fostret skett i moderlifvet, en sak, hvars möjlighet hittills af många blifvit bestridd; 2) att tuberkulosen utgått från lefverlymfkörtlarne; 3) att det icke är osannolikt, att fostrets smitta försiggått genom blodet från moderdjuret genom nafvelvenen, portådern och lefverlymfkörtlarne.

Influensans bacill säger sig prof. Teissier (Lyon) hafva upptäckt. Den skall uppträda i olika former i urin samt i blodet. I sjukdomens begynnelse finnes enligt T. i den sjukes blod en Streptococcus; vid sjukdomens aftagande finnes däremot i urinen en inkapslad dubbelbacill. T. har lyckats att ur Streptococcus framodla en dubbel-bacill och tvärtom. — Anmärkas bör att vid de noggranna forskningar efter detta smittämne, som i Tyskland gjorts under detta och förlidet år, man icke kunnat finna någon viss särskild bakterie-art för denna märkliga sjukdom. Den, som man mest påträffat, har fullkomligt liknat lunginflammationens bacill, hvilken af åtskilliga forskare anses ständigt finnas i äfven friska människors saliv. Således skulle endast särskilda klimatiska eller andra omständigheter orsaka, att bacillen blir för oss farlig.

Breflåda.

281. **Upsalabo.** 1) Tandpulver är ej *nödigt* för tändernas renande. Begagna tvålvatten eller tandläkar Kochs floriline. — 2) En *frisk* person kan efter *smak* använda ylle eller Lahmanns reformbomull närmast kroppen.

282. **L. A. 23.** Elak lukt ur näsan beror på en lokal åkomma där, som kräfver lokal behandling.

283. **Mor och matmor.** Gräddföda för späda barn beredes genom 1 del grädde på 3 delar kokt vatten med 15 gram mjölksocker på $^1/_2$ liter dylik blandning. — Med »hampfrökuren» menar Ni väl den, som omtalas på sid. 135.

284. **C. E. E.** Mot frestelser att förkorta lifvet kunna vi gifva blott rådet: Haf Gud för ögonen alltid och allestädes, så att Ni flyr tillfällen och anledning till synd.

285. **Teacher.** Var återhållsammare.

286. **Ung hustru.** Skall ske.

287. **Gustaf Pettersson.** Nog kan Ni blifva frisk och en lycklig äkta man, ja kanske när som helst.

288. **Alberto 20.** 1) Stamning kan i lindrigare och icke allt för gamla fall botas genom hypnotism. — 2) Körtelsvullnader på halsen, som icke tillväxa, äro ganska ofarliga.

289. **Maskulinum 25.** Aseptin (borsyrelösning) är bra munvatten för att hålla munnen ren från bakterier.

290. **P. M.** »Nervös hufvudvärk är ett namn, som ingenting upplyser.

Annons.

Doktor O. Torstenssons Vinterkur för Lungsot och Asthma

börjas i Sköfde den 15 nästa Oktober.

Rum anskaffas af fröken **A. Vikander** derstädes. Dylika finnas äfven att tillgå å ett vid Persbergs gård nära staden inrättadt mindre hotell. Hel inackordering kan derstädes erhållas från 40 till 75 kr. i månaden. (G. 21858) (73)

Med. d:r H. Köster, behandlar **nervsjukdomar.**
Göteborg, Kungsgatan 62. (5 a)

Doktor C. D. Josephson, Fruntimmerssjukdomar, Förlossningar. Hvardagar kl. 1—2. Helgdagar kl. 10—11.
Stockholm, Hötorget 11, 1 tr. (5 b)

Doktor Magnus Vikstrand, Behandlar **invärtes och könssjukdomar** (allmän **svaghet**).
Stockholm, Kungsgatan 8. (5 c)

D:r E. Stangenberg, Specialitet: **Öron-, Näs-, Svalg-, o. Strupsjukd.** Hvardagar kl. 9—10, 2—$^1/_2$4. Helgdagar kl. 10—11 f. m.
Stockholm, Kungsträdgårdsg. 2 C. (5 d)

D:r Edvard Sederholm, behandlar **Hudsjukdomar** kl. 9—10 och 2—3
Stockholm, Hamngatan 22. (5 e)

Tandläkaren P. Hedström, insätter artificiela tänder, verkställer plomberingar m. m.
Stockholm, Skärgårdsgatan 21. (5 f)

D:r Ivar Svensson, Bråck, stolgångens och urinvägarnes sjukdomar. Kl. 1—2.
Stockholm, Kungsgatan 7. (5 g)

Med. D:r Gustaf Ahlström, **Ögonläkare.** Träffas söckendagar kl. 10—12 f. m. helgdagar kl. 10—11 f. m.
Göteborg, Östra Hamngatan 28. (5 h)

Med. D:r Ludv. Wolff, behandlar speciell **Mag- och Barnsjukdomar.**
Göteborg, Fredsgatan 3. (5 i)

Doktor Karolina Widerström, Mottagningstid: Alla hvardagar kl. 1—3. **Allm. telef. 8300.**
Stockholm, Bryggaregatan 6, 2 tr. (6 a)

Doktor Nordenson, **Ögonläkare.** träffas alla söckendagar kl. 1—3 e. m.
Stockholm, Wasagtan 10. (6 b)

Doktor E. S. Perman, Behandlar **kirurgiska sjukdomar.** Mottagningstid: Helgfria dagar kl. 3—4 e. m.
Stockholm, Arsenalsgatan 1 A. (6 c)

D:r Arvid Afzelius, Behandlar **hudsjukdomar.** Under sommaren badintendent vid Hjo vattenkuranstalt.
Stockholm, Lilla Vattugatan 24, kl. 9—10 o. 2—3. (6 d)

Lasarettsläkaren A. Bergstrand i **Malmö** behandlar särskildt **kirurgiska** o. **underlifssjukdomar.** (Kvinnosjukdomar.) (6 e)

Rent och källklart

vatten erhålles genom våra verldsbekanta

Vattenfiltrerapparater.

Illustrerade priskuranter på begäran hos

Kautschuks- & Guttaperkavaruaktiebolaget
KUNTZE & C:o,
Stockholm.

En bok för alla!

Konsten att lefva länge

Populär helsolära

Af

D:r R. Wawrinsky,

Sundhetsinspektör.

Jos. Seligmanns förlag.

Pris: 1.50. (29)

I alla boklådor

Läkekonstens hemlighet

af **Justus.**

Stocholm, R. Blaedel & C:o (G. Chelius). Pris 1..kr. (71)

Lactoserin-Cacao,

sammansatt af **renaste cacao** och **lactoserin,** enligt **W. Rehnströms** patent.

Välsmakande, kraftigt närande, helsosam,

enligt analys och intyg af Professorerne C. R. Bergstrand och Olof Hammarsten, Med. Doktor Ch. Em. Hagdahl m. fl.

FABRIKS. MÄRKE.

Då **lactoserin** leder sitt ursprung uteslutande från mjölk, så är den i och för sig faktiskt närande och helsosam.

Lactoserin-Cacao, som håller betydligt mindre af det svårsmälta cacaofettet, än andra cacaosorter, är således lättsmält och att rekommendera för såväl friska som sjuka personer.

Finnes att tillgå hos Herrar Specerihandlande samt i parti hos

Th. Winborg & C:o,
Kongl. Hofleverantör.
Stockholm.

(40)

Dr. Lahmann's Reform-Baumwollkleidung. FABRIK-MARKE. H. HEINZELMANN REUTLINGEN. Gesetzlich geschützt.

Dr Lahmann

Nyhet. D:r Lahmanns Nyhet.
Reform-Bomullsunderkläder.

De äkta D:r Lahmanns **Bomullsunderkläder** äro lika varma som ylleunderkläder, billigare, starkare, krympfria; befordra bäst kroppens utdunstning och reta icke huden. De böra ej förvexlas med i handeln förekommande Bomullstrikåkläder, uti hvilka kroppen utsättes för förkylning. Alla de, hvilka försöka D:r Lahmanns Reform-bomullskläder, skola säkerligen fortsätta med denna för helsan så nyttiga beklädnad.

Obs. Hvarje äkta plagg är försedt med en vidfästad urkund.

Hufvud-Depôt, parti- och minutförsäljning:

(20) **S. Berendt J:r & Komp.,** *24 Drottninggatan 24.*

Stockholm, Hemlandsvännens tryckeri, 1891.